

VARGA ANNA – SAMU ZOLTÁN TAMÁS**Fás-erdős legeltetési rendszerek használatának helyzete és változása az 1980-as és 1990-es években**

A fás-erdős legeltetési rendszerek az erdősült tájak hagyományos agrár-erdészeti tájhasználati formája. Ezen gazdálkodási rendszerekhez tartoznak a fás legelők és legelőerdők, melyek magas természeti és kulturális értékkel bíró élőhelyként vannak számon tartva. Jellemző elemüket a szórtan vagy kisebb csoportban álló terebélyes koronájú idősebb és fiatalabb fák alkotják. Ennek a rendszernek a részét képezi továbbá az erdei legeltetés is, ami alatt általános értelemben a zárt lombkoronával bíró területek legeltetését értjük. A fás-erdős legeltetési rendszerek, az agrár-erdészet gazdálkodási rendszereként ismét egyre fontosabb szereppel bírnak Európában.

A fáslegelők és legelőerdők községi, úrbéri legelőterületek voltak, melyek termelészövetkezeti és állami gazdasági tulajdonná váltak az 1950-es évekre. Miután 1961-ben hivatalosan betiltották az erdei legeltetést, még helyi jóváhagyással az állatokat behajtották az egykori közösségi tulajdonban levő, termelészövetkezeti erdőkbe. A szövetkezetek megszűnésével a legelőterületeknek birtokviszonyai nem rendeződtek, felhagyásra kerültek. A fáslegelők fenntartásának kulcsát képező rendszeres legelőgondozás, legeltetés felhagyásával megszűnt. A hasznot nyújtó és a legeltetéssel kordában tartott fásszárú növényzet felnőtt és bozótosokká, majd idővel erdővé alakult át. A területek beerdősülésével megtörtént a törvényileg előírt művelési ágának megváltoztatása. A legeltethető területek nagysága számottevően csökkent, a legelő állatok száma drasztikusan fogyott. Az állattenyésztésben és a hozzá kapcsolódó feldolgozóiparban dolgozók elvesztették munkahelyüket. A legeltetést végző pásztorok számának csökkenésével eltűnővé kezdett válni a hagyományos pásztorkultúra is. Évezredek hagyományokkal bíró állattenyésztési és erdőgazdálkodási rendszerről beszélhetünk, melynek az egyik legnagyobb visszaszorulása Magyarországon az 1980-as és 1990-es évekre tehető.

Kutatásunk forrásait saját tapasztalatok, továbbá elmúlt tizenöt esztendőben készített tájtörténeti és etnobiológiai kutatásaink adják, melyeket kiemelten a Dunántúl térségében végeztünk. A kutatások során levéltári iratokat, térképeket, légifotókat elemeztünk, továbbá interjúkat készítettünk legelőgazdálkodással foglalkozó pásztorokkal és gazdálkodókkal.